

ՌԻՍԱԴՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Դ. ՏԱՐԻ, ԹԻՎ 5, Ապրիլ 2021

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀՕՐ ՊԱՏԳԱՄԸ

ՔՐԻՍՏՈՍՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԻՆՔ

«Նոր նորոգող բնության մերոյ Յիսուս, որ ի խորհուրդ հնության մարդոյն գանապուղն այսօր չորացուցեր գթզենին. և զմեզ ի հնացեալ մեղաց նորոգեա ի կեանս անմահ»

Պօղոս Առաքեալ իր նամակներուն մէջ կը շեշտէ «Նոր մարդ», «Նոր արարած» ըլլալու անհրաժեշտութիւնը. «*Հեռու վանեցէք ձեզմէ հին մարդը իր նախկին կենցաղով, ան՝ որ ապականուած է խաբուսիկ ցանկութիւններով: Նորոգուեցէ՛ք ձեր մարմով և հոգիով ու հազէք նոր մարդը, որ սրեղծուած է Աստուծոյ արդարութեամբ և ճշմարիտ սրբութեամբ»* (Եփ 4.22-25): Իսկ ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ. «*...Թէպէտ մեր այս արարածին մարդը կը քայքայուի, քայց ներքին մարդը կը նորոգուի օր ըստ օրէ:*» (Բ.Կր 4.16):

Այնպէս ինչպէս բնութեան մէջ վերանորոգութիւնը կարևոր է, նոյնքան կարևոր է մարդկային կեանքի վերանորոգութիւնը:

Գարնան բնութեան մէջ ամէն ինչ կը վերակենդանանայ, ծառերը կը ծաղկին, դաշտերը կը

կանաչապատուին, թռչուններն ու թիթեռնիկները վերըստին կը լեցնեն բնութիւնը: Այս բոլորը կարևոր են նաև մարդկային ներքին կեանքի վերանորոգութեան համար:

Մեր հաւատքը, սէրը և բոլոր տեսակի գաղափարները, որոնք կը ձևաւորեն մեր ներքին կեանքը, պէտք ունին յաճախ նոր աւիշի, նոր լոյսի ու անձրևի: Այդ նոր լոյսը, յաւիտենական լոյսը՝ Քրիստոս Ինքն է՝ մեր կեանքի գերագոյն Վերանորոգիչը:

Քրիստոս, որպէս յաւիտենական կեանք, որպէս մշտնջենական լոյս, աշխարհ եկաւ հոգիով, սրտով ու մտքով վերանորոգուած նոր մարդկութիւն մը ստեղծելու առաքելութեամբ, որպէսզի մարդիկ խաւարի մէջ չկորսուին, այլ՝ ըլլան լոյսի որդիներ և արժանի ըլլան ժառանգելու յաւիտենական կեանքը: Սակայն տարօրինակ կերպով մարդիկ խաւարը ատելի սիրեցին, երես դարձուցին Լոյսին, չհաւատացին Անոր և ուզեցին այդ Լոյսը մարել, գերեզմանել:

Յիսուս վերանորոգեց Հին Ուխտը և Նոր Ուխտ հաստատեց, նոր քարոզութեամբ, նոր պատուիրաններով, Իր իսկ կեանքով, արեամբ կնքուած:

Առաքեալները ևս ոգևորուած՝ նորոգուած էին Քրիստոսի քարոզութեամբ, յարութեամբ և Սուրբ Հոգիի ներգործութեամբ և այդ վերանորոգութիւնը կը թելադրեն մեզի՝ իւրաքանչիւր հաւատացեալի:

Քրիստոս Իր մօտ կը կանչէ բոլոր մեղաւորները, մեղքերով ծանրաբեռնուածները՝ ապաշխարելու և կեանքի ընթացքը փոխելու, Իրեն մօտենալու և Իրմով ունենալու ճշմարիտ հանգիստն ու խաղաղութիւնը. այն հանգիստն ու խաղաղութիւնը, որ միայն Աստուծոյ Որդին՝ Յիսուս Քրիստոսը և աշխարհի Փրկիչը կրնայ տալ մեզի. աշխարհը չի կրնար մեզի տալ այդ հանգիստն ու խաղաղութիւնը:

Ուստի, Ընտրութիւնը մերն է՝ ընդունելու Քրիստոսի հրաւերը և Անոր կոչին անսալու:

Հաւատանք, ճանչնանք, մօտենանք Անոր, որպէսզի թեթևանանք, ազատագրուինք ու մաքրուինք մեղքերէ, և ճշմարիտ հանգիստն ու խաղաղութիւնը գտնենք, և արդարօրէն աղաղակենք. «*և զմեզ ի հնացեալ մեղաց նորոգեա ի կեանս անմահ»*»:

Բարգէն Արքեպիսկոպոս Չարեան

ՄԵՍԻԱ, ՄԵՍԻԱՆԵՐ ԵՒ ՆԱԶՈՎՐԵՑԻ ՅԻՍՈՒՍ

ՄԱՍ Ա.

Հաւանաբար հարց տուած ըլլանք, որ եթէ Յիսուս խոստացուած Մեսիան՝ Քրիստոսն էր, այսինքն՝ օժեպ փրկիչը Աստուծոյ ժողովուրդին, ապա՝ ինչ էին անոր մերժուելուն պատճառները իր իսկ ժողովուրդին կողմէ (Յհ 1.11), ու յատկապէս՝ այդ ժողովուրդի կրօնական ղեկավարութեան կողմէ, յատկապէս եթէ նկատի ունենանք, որ Յիսուս խօսեցաւ միայն Սուրբ Գրային ճշմարտութիւնը (Մտ 22.15-16), կատարեց գերբնական հրաշքեր և ցոյց տուաւ զարմանահրաշ նշաններ (Յհ 3.1-2), և վայելեց ժողովուրդին համակրանքն ու հիացմունքը, որպէս մեծ հեղինակութեան տէր անձ (Մր 1.22) :

Ինչպէ՞ս կարելի էր, որ Յուդայականութեան մասնագէտ կրօնաւորներ՝ Քահանայապետեր, Դպիրներ, Փարիսեցիներ, կարծէք այնքան մը խորթացած ըլլային Սուրբ Գրային յայտնութենէն, որ չէին կրնար տեսնել Յիսուսի կեանքին ու առաքելութեան ընդմէջէն՝ իրականացումները մարգարէութիւններուն և լրումն ու ամբողջացումը Մովսիսական Օրէնքին: Առաքելային բացատրութեամբ՝ «քօղ» մը ծածկած ըլլար կարծէք, անոնց երեսը. հոգևոր «կորութենէ» մը կը տառապէին անոնք: Այդ «քօղը», սակայն, ժամանակի և դարերու ընթացքին հիսուսած էր, յատկապէս՝ Երկրորդ Տաճարի ժամանակաշրջանին, որ կը սկսի Սողոմոն իմաստունի կործանումով տաճարի վերաշինութեամբ (Նախքան Քրիստոս (ՆՔ) 516 թ.), հասնելով մինչև Տաճարի վերակործանումը (Յետ Քրիստոսի (ՅՔ) 70 թ.):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՃԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽԻՍՏ ԶԱԿԻՐՃ ԵՆԹԱՅՈՂԸ

Առաջին Տաճարի Կործանում, Բաբելոնեան Գերեվարութիւն և Վերադարձ

586-ը անկիւնադարձային թուական մը եղաւ Երայեցի ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Մարգարէներուն կանխասացութիւնները իրականութիւն դարձան և՛ Երուսաղէմ սուրբ քաղաքը ինկաւ Բաբելացիներուն տիրապետութեան տակ, Տաճարը քանդուեցաւ և ժողովուրդը գերեվարուեցաւ դէպի Բաբելոն: Երեմիա մարգարէն նախապէս զգուշացուցած էր Սեդեկիա թագաւորը ըսելով, որ յոյսը չդնէր Եգիպտոսի վրայ, այլ՝ ընդունէր Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորին կողմէ առաջարկուած յանձնուելու պայմանները: Սեդեկիա չանսալով մարգարէի խօսքին համագործակցեցաւ Եգիպտոսի հետ, որուն հետևանքը եղաւ՝ ողբերգական:

70 տարիներու գերութենէն ետք, Երբ արդէն Պարսից Կիրոս ջախջախած էր Բաբելացիները և հաստատած իր կայսրութիւնը, կրօնական որոշ ազատութիւններ շնորհած էր իրեն ենթակայ եղող ժողովուրդներուն (հնախուզական պետումներէն յայտնաբերուած Կիրոսի նշանաւոր արձանագրութիւնը կը վկայէ այս մասին), Երբայեցիներուն արտօնութիւն տրուեցաւ վերադառնալու Երուսաղէմ և կառուցելու քաղաքն ու կործանած տաճարը, ինչ որ պիտի իրականանար Եզրաս և Նեհեմիա մարգարէներուն յորդորներով և կազմակերպութեամբ:

Եւ այսպէս, հանգրուանաբար Երբայեցիները վերադարձան իրենց երկիրը և ՆՔ 516 թուականին վերակառուցեցին Սողոմոնի տաճարը, որ սակայն առաջին տաճարին հմայքը չունէր (Անգլ 2.3): Այսպիսով կը թեակոխենք Երկրորդ Տաճարի ժամանակաշրջանը:

Երկրորդ Տաճարի ժամանակաշրջանը և Երբայական Կրօնական Խմբաւորումները

Այս ժամանակաշրջանը յղի էր քաղաքական վերիվայրումներով և պայքարներով: Պարսկականին պիտի յաջորդէր Յունական տիրապետութիւնը, որոնք պիտի իշխէին Պաղեստինի վրայ ՆՔ 331-167 թուականներուն: Այս ժամանակաշրջանը կը յատկանշուի Հելլենիզմի թողած ազդեցութեամբ: Աղեքսանդրիան դարձած էր Հրեական սփիւռքի մեծագոյն կեդրոնը: Հոս էր նաև, որ տեղի ունեցաւ Երբայական Թանախի (Քրիստոնէական՝ Հին Կտակարանի) թարգմանութիւնը՝ Երբայերէնէն Յունարէնի: Իսկ ՆՔ 167 թուականին, Մակաբայեցոց կողմէ Յոյներու դէմ ըմբոստացումով, Երբայեցիները ինքնիշխան թագաւորութիւն մը հաստատեցին, որ պիտի տէր մինչև ՆՔ 63 թուական, երբ Յոյները պիտի փոխարինուէին Հռոմայեցիներով, Երբայեցիները պիտի կորսնցնէին իրենց անկախութիւնը, իսկ Պաղեստինը պիտի կառավարուէր Հռոմի նշանակած ներկայացուցիչներով:

Երկրորդ Տաճարի ժամանակաշրջանը կ'աւարտի՝ վերակառուցուած Տաճարի վերակործանումով, ՅՔ 70 թուականին, Հռոմայեցիներու կողմէ, որպէս հետևանք Երբայական ըմբոստութեան:

Մակաբայեցոց ժամանակաշրջանին էր, որ Երբայական գրականութեան մէջ գործածութեան կը դրուի «Յուդայականութիւն» (Judaism) եզրը, որով կը հասկցուէր՝ ամբողջութիւնը Երբայական իրականութեան մէջ յառաջացած կրօնական զանազան խմբաւորումներու և հոսանքներու, ինչպէս՝ Փարիսեցիները, Սադուկեցիները, Եսսենացիները, և ասոնց զուգահեռ՝ յառաջացած յեղափոխական շարժումներ և խմբաւորումներ, ինչպէս՝ Նախանձայոյզերը (Zealots):

Իւրաքանչիւրին անդրադառնանք առանձնաբար և շատ հակիճ կերպով:

Ա- Փարիսեցիները

Պահպանողական էին, նախանձախնդրօրէն օրինապահ, ազգայնական, գերբնական՝ հոգեղէն աշխարհի գոյութեան ջատագովներ: Անոնք կը վայելէին ժողովուրդին յարգանքը և մասնագէտ էին Մովսիսական Օրէնքին և բանաւոր ասանդութեանց:

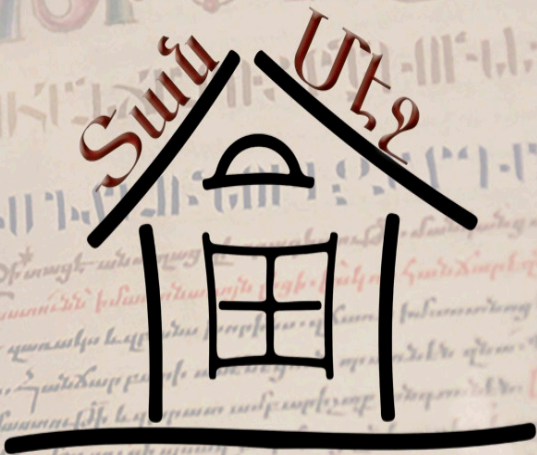
Անոնցմէ ոմանք կը համակրէին Յիսուսին (տես՝ Յովհաննէս 3.1-21): Միւս կողմէ սակայն, անոնք ինքնահաւան էին, մեղաւորին հանդէպ անողորմաբար դատապարտողական, յաճախ մոռնալով իրենց իսկ մեղաւորութիւնը և այսպիսով՝ իյնալով կեղծաւորութեան մէջ, որուն համար ալ Յիսուս յաճախ կը հանդիմանէր զիրենք (Մատթէոս 23):

Փարիսեցիներուն համար իրենց հայրերուն կողմէ ասանդուած բանաւոր ուսուցումները, համահաւասար էին Աստուածատուր Օրէնքին, ինչ որ յաճախ Յիսուսի հետ իրենց ունեցած տարակարծութեանց և դատն վիճաբանութեանց հիմնական պատճառը կը հանդիսանար (Մարկոս 7.1-13):

Շարունակելի

Գեղարդ Ծայրագոյն Վարդապետ Քիսապէկեան

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԸ

ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆ

ԳԼՈՒԽ 4

- Յիսուսի փորձությունը (Մտ 4.1-11)
- Քարոզչություն գալիլեայի մեջ (Մտ 4. 12-17)
- Ձկնորսներէն՝ Առաքեալներ (Մտ 4. 18-25)

ՅԻՍՈՒՍԻ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ (Մտ 4.1-11)

Մատթեոսի Աւետարանի չորրորդ գլխուն մեջ մենք կը կարդանք Յիսուսի առաքելութեան մեկնարկի մասին: Նախքան այս, սակայն կայ կարևոր հատուած մը, որ կը պատմէ Յիսուսի փորձությունը, որ անմիջապէս այս գլուխի սկիզբն է դրուած, Տիրոջ Մկրտութենէն յետոյ:

Եթէ մարդ ունի տեսիլք, ծրագիր, անոր անմիջական խնդիրը պիտի ըլլայ ինչպէս զայն վերածել գործի, ինչպէս երազը դարձնել իրականութիւն:

Ահաասիկ այս կացութեան առաջ է կանգնած Յիսուս, իբրև մարդ, իր մարդկային բնութեամբ: Ան աշխարհ էր եկած մարդոց առաջնորդելու դէպի Աստուած: Ինչպէ՞ս զայն իրականացնել՝ ինչ մեթոտներով. արդե՞ծք որպէս հօգր նուաճողի, թէ՛ համբերատարութեամբ ու զոհաբերական սիրով:

Բայց նախքան այս, կ'արժէ ուշադրութիւն դարձնել փորձութիւն բառին:

Այսօրուան ընկալումով, փորձությունը յաճախ բացասական իմաստով կը ներկայանայ՝ մարդը դէպի չարն ու յոռին մղող, այսինքն մեղքի: Իսկ Աստուծոյ կողմէ եկած փորձությունը այսպիսի ընկալում չունի, այլ կը նշանակէ՝ քննել կամ փորձարկել:

Ամենավաղ օրինակը Հին Կտակարանի մեջ պատմուած Աբրահամի փորձութեան մասին է: Ինչո՞ւ Աստուած պիտի փորձէր զինք. Աստուած սկզբէն գիտէ ամէն ինչ: Առաջին հերթին, փորձությունը մեզի համար է, և ոչ թէ Աստուծոյ. մարդ անպայման պիտի փորձուի, օրինակ որպէս մետաղ, թէ հնարամոր է որ կարենանք մեզի վստահուած գործը հաւատարմութեամբ առաջ տանիլ: Այս առումով, այո՛ Աստուծոյ համար ալ կարևոր է, երբ Տէրը մեզի գործ կամ առաքելութիւն կը վստահի:

Այն ինչ կը կոչենք փորձութիւն, չի նշանակել, որ մեզ մեղքի կ'առաջնորդէ, այլ կը դառնանք կարող յաղթելու մեղքին, ոչ թէ մեզ կը դարձնէ տկար, այլ անելի հօգր, մաքուր և անարատ:

Յիսուսի պարագային այս մէկը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի և Մեռեալ Ծովուն միջև գտնուող անապատին մեջ, որ

մինակ էր, ինչ որ անհրաժեշտ է երբեմն բոլորիս համար:

Մինակութիւնը անհրաժեշտ է, ըլլալու համար Աստուծոյ հետ, որովհետև կայ պահ, որ ոչ մէկու խորհուրդը արդիւնաւետ է, բայց միայն՝ Տիրոջ:

Նկատի պէտք է ունենանք, որ այս փորձությունը արտաքին պատկեր չէր, այլ ներքին պայքար՝ հոգիի, սրտի և մտքի. Ապացոյցը, չկայ բարձր լեռ մը, ուրկէ կ'երևին աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները (հմմտ Մտ 4.8), ասիկա ներքին բարձունք մըն է:

ՓՈՐՁԻՉԸ ԵՐԵՔ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՎ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

1. Քարերը հաց դարձնելու

Ասիկա իրական պատկեր է, անապատին մեջ գտնուող քարերը շատ նման էին հացի: Յիսուս կը մերժէ: Տոյց կու տայ, որ Ան իր ուժը չի գործածեր իր անձնական ցանկութիւններուն համար:

Մեզի տրուած են շնորհքներ, ձիրքեր. զանոնք օգտագործել ինծի համար, թէ՛ ուրիշին համար: Այս երկու հարցերու միջև մարդը յաճախ կը կանգնի: Ահա մեթոտներէն մէկը. Երկրորդ մեթոտը՝ մէկուն համոզելու համար բաւարար է անոր հաց տալ կամ նիւթական օժանդակութիւն, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կաշառք՝ իրեն հետևելու:

2. Տաճարի աշտարակէն վար նետուիլ

Ասիկա այն վայրն էր ուրկէ քահանան առաւօտեան շեփոր կը հնչեցնէր՝ ազդարարելու պաշտամունքի առաջին ժամը:

Ինչո՞ւ այնտեղէն վար չնետուիլ, երբ Յիսուս վստահ էր, որ հրեշտակները իրենց ձեռքերուն վրայ պիտի պահեն զինք (հմմտ Մտ 4.6, Սղ 90. 11-12). Ասիկա այն մեթոտն էր, զգայացունց մեթոտ, որ կեղծ մեսիանները ի գործ կը դնէին, որոնց մասին դրուագներ կան. Յիսուս պիտի չդիմէր նման բաներու, այլ իսկապէս տալու էր այն ինչին մարդը կարիք ունի:

Յիշենք Գեթսեմանիի մեջ ձերբակալութեան ժամանակ իր ըսածը. «Կը կարծես, թէ չեմ կնրար իմ Հօր աղաչել, որ հիմա հրեշտակներու անելի քան տասներկու գունդ դրկէ իմ մօտս...» (Մտ 26. 53): Իսկապէս, ասիկա չէ ձևը Աստուծոյ զօրութիւնը ապացուցելու:

3. Տալ աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները, սատանային երկպագելու հաշոյն

Ասիկա փոխզիջում է՝ բանի մը տիրանալու:

Յիսուս աշխարհ եկած էր աշխարհը փոխելու: Ասիկա ալ ձև էր: Բայց Յիսուս աշխարհի մեջ էր, բայց ոչ աշխարհէն. Ինչպէս Ինք կ'ըսէ Յովհաննէսի անտարանին մեջ, իր աշակերտներուն համար:

Յիսուս կը սորվեցնէ, աստուածայինը չփոխարինել աշխարհայինով՝ քրիստոնէութեան փոխզիջման չերթալու սկզբունքը այս հարցին կապուած:

Հետևաբար, Յիսուս կը կայացնէ իր որոշումը

- Երբեք չկաշառել մարդը իրեն հետևելու համար:
- Զգայացունց արարքները իր առաքելութեան համար չեն:
- Չկայ փոխզիջում իր քարոզած պատգամին և հաւատքին մեջ, գոր կը պահանջէր:
- Յաղթանակի միակ գրաւականը Խաչն է, որ մեր Տէրը կրեց:

ՅԻՆԱՆՑ ՇՐՋԱՆԻ ԳՈՒՆԱԳԵՂ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐ

Սուրբ Զատիկէն ետք կը սկսի Յինանց շրջանը, որ 50 օրուան շրջան մըն է, նուիրուած Քրիստոսի յարութեան: Այլ խօսքով, Զատիկէն մինչև Հոգեգալուստ յիսուն օրերու միջոցը կը կոչուի Յինունք:

Զատիկէն մինչև Հոգեգալուստ յիսուն օրերու տօները ամբողջովին Տէրունի տօներ են՝ ի պատիւ Յարութեան, վերջին տասը օրերը՝ ի պատիւ Համբարձման, ապա վերջին յիսուներորդ օրը Հոգւոյն Սրբոյ Գալստեան: Յինանց յիսուն օրերուն ընթացքին՝ պահքի օրեր չեն նշանակուած: Ըստ մեր Եկեղեցւոյ ծիսակարգին, Ս. Յարութեան տօնէն ետք մինչև Հոգեգալուստ՝ յաջորդաբար կը կարդացուին չորս Աւետարանները. առաւօտեան՝ Դուկասի Աւետարանը, Ս. Պատարագի ընթացքին՝ Յովհաննոս Աւետարանը, երեկոյեան՝ Մատթէոսի Աւետարանը, իսկ արձակման՝ Մարկոսի Աւետարանը:

Յինունքի եօթը կիրակիները կը կոչուին հետևեալ անուններով՝ **Նոր Կիրակի** կամ **Կրկնագատիկ**, **Աշխարհամատրան** կամ **Կանաչ Կիրակի**, **Կարմիր Կիրակի**, **Երևման Ս. Խաչ**, Հինգշաբթի օրը **Համբարձում**, ապա **Երկրորդ Ծաղկազարդ** և **Հոգեգալուստ**:

Բարոյագիտական

Յարուցեալ մեր Տէրը վերստին աշխարհի պիտի գայ, որպէս Արդար Դատաւոր՝ դատելու ողջերն ու մեռելները, իւրաքանչիւրս հատուցանելով ըստ մեր գործերուն ու արարքներուն: Քրիստոնէաներուս համար, Քրիստոս բաձարձակ և միակ Տէրն է անցեալին, ներկային ու գալիք բոլոր ժամանակներուն, և մենք պատրաստ պէտք է ըլլանք Անոր երկրորդ գալուստին ու դատաստանին:

Յիսուս իրեն եկողը կը դաստիարակէ, կը սորվեցնէ, կը բժշկէ, յաւիտենական կեանք կու տայ անոր, այլ խօսքով՝ իր ողորմութեան արժանի կը դարձնէ, փրկութեան հասցնելով զայն:

Քրիստոսի հետ քալելու, Իրմով ապրելու, իր մարմինն ու արիւնը ճաշակելու և խմելու պսակը պիտի ըլլայ մեր յարութիւն առնելը և յաւիտենական կեանք ունենալը: Եւ այս հրաւերը ուղղուած է բոլորին անխտիր, բոլոր անոնց՝ որոնք կը տեսնեն Որդին և կը հաւատան անոր:

Տեսնել Որդին կը նշանակէ՝ Աստուծոյ կամքը իմանալ և կատարել: Ա՛յս է ահաւասիկ բարի լուրը, ատեհիւր, որ մինչ առաջին Ադամին անհնազանդութեան պատճառով կեանքի ծառի ճամբան փակուեցաւ մեր դիմաց, երկրորդ Ադամին՝ Քրիստոսի բերած շնորհքովը այդ ճամբան ահա կրկին կը բացուի բոլորիս առջև:

Տեսնել Յիսուսը, ուրեմն, կը նշանակէ բաց սրտով ընդունիլ Աստուծոյ տուած ատեհիւր, սորվիլ Անկէ, հաւատալ Քրիստոսի: